

Въ сжществуването на подобенъ договоръ иде да ни убѣди и обстоятелството, че почти веднага слѣдъ него отношенията на сърбитѣ къмъ българскитѣ емигранти прѣтърпяватъ едно остро прѣчупване. Даже вече сърбитѣ не се стараятъ да прикриятъ този прѣломъ, ускоренъ твърдѣ много съ кончината на Михаила. Не ще съмнѣние, че и при Михаила той би билъ неизбѣженъ, защото мечтитѣ на сръбскитѣ водители за постигане една уния между България и Сърбия не сж били нищо друго, освѣнъ добръ избрано сръдство да изтрѣгнатъ отъ портата максимумъ отстъпки за себе си, отъ една страна, и, отъ друга, да простратъ покровителствена рѣжа надъ западна България, Македония и Албания. Еднажъ добили това, всѣкакви прѣговаряния съ българскитѣ нотабили за една дуалистична държава, отъ която тритѣ четвърти по територия и по население да се чувствуватъ като българи, ставатъ една политическа безсмислица, особно за едни империалистични тежнения, каквито сж били Михаиловитѣ. Въ това отношение Михаилъ продължава дѣлото на баща си, който се е билъ почти добралъ до негласно покровителство на балканскитѣ християни¹⁾. Върна на идеята за уния остава само сръбската омладина, която, обаче, е твърдѣ слаба да наложи своитѣ схващания на официална Сърбия, още повече, слѣдъ като е станала излишна ведно съ българското съдѣйствие за послѣдната. Въ замѣна на тѣхъ сръбското правителство прѣдпочита Черна Гора и Гърция, съ които сключва съюзъ прѣзъ септември 1867 год. и Ромѣния, съ която влиза въ споразумѣние, „макаръ и съ малко неопрѣдѣленъ характеръ“²⁾. Едноврѣменно то праща свои агенти въ Босна и Херциговина, Албания и Македония, които работятъ твърдѣ трѣскаво за разширение на сръбизма тамъ³⁾.

Плановетѣ на Михаила рухvatъ съ неговата смъртъ, но неговитѣ послѣдователи продължаватъ съ дѣло и слово да работятъ въ българскитѣ прѣдѣли, за да ги привѣржатъ къмъ сръбското плѣме; тѣ работятъ настойчиво и прѣдъ чуждия свѣтъ, когото на всѣка цѣна искатъ да убѣдятъ, че

¹⁾ Михаилъ Обреновичъ пише, че паспортитѣ издавани отъ баща му били уважавани отъ турцитѣ. Затова: бошняци, българи и македонци сж прибѣгвали до сръбското правителство за такива. Вж. — Милошъ Обреновић или погледъ на исторію Сербіе од 1813 до 1839, као одговор Г. Сиприяну Роберту од Кнеза Михаила М. Обреновића. Превео с француског езика Ч. 1850, стр. 111.

²⁾ Н. Р. Овсянний, стр. 183.

³⁾ Станојевић, стр. 307. Сжчо — Историја српског народа за народне школе, изградио Л. Зрнић, 1912, стр. 241.